

דף ה

- ה. א. כמה הוא משקל הככר ומשקל המנה?
ב. בכמה נסתכם סך מחצית השקלים שנתנו ישראל במדבר?
ג. מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים?
ד. מהו לשון 'רפידים' ו'שטים'?
- א. הככר הינו יחידת משקל של ששים מנה. הואיל ומנה של קדש כפול היה, נמצא שיש בככר האמור בתורה ק"כ מנים (של חול).
המנה – משקל כ"ה סלעים ('שקלים'), מאה דינר. ומנה של קודש כפול דהיינו חמשים סלעים. בימי יחזקאל נתוסף על המנה שתות מלבר ונעשה מנה של קדש ששים סלעים.
א. פירוש רבנו תם, התוספת בימי יחזקאל היתה במנה כאמור. ולפירוש אחר בתוס' (במנחות עז) אותה תוספת היתה בסלע [או בדינר], שערכו עלה ל-24 מעות במקום 20 שהיה עד אז, וממילא שאר היחידות הגדולות עלו בהתאם. לשיטה זו היחס בין המנה לשקל נשאר כשהיה – 25 בחול ו-50 בקודש. לא נשתנה אלא יחס סלע-מעה.
ב. משקל המנה לא היה קיים בימי משה (תוס').
על שאר יחסי המטבעות זל"ז – ע' במנחות עז.

ב. סך מחצית השקל 603,550 המנויים הוא: 301,775 סלעים (=שקלים), שהם 12,071 מנה, שהם 201 ככר ועוד 11 מנה. ובמנה של קדש שהיה כפול: 100 ככר ועוד 35.5 מנה (1775 סלעים). מאת הככר – למאה אדני המשכן, ככר לאדן. ואת העודף עשה ווים לעמודים.

ג. זו שאלה שאל רבי חנינא את רבי אליעזר (/ אלעזר) בבית המדרש הגדול: מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים? ואמר לו: גזרת הכתוב היא. ועוד שסייעו את ישראל בשעת יציאתם ממצרים לשאת את הרכוש הגדול שהוציאו משם.

ד. 'רפידים' ו'שטים'; רבי אליעזר אומר: כך שמם. רבי יהושע אומר: 'רפידים' – שריפו עצמן מדברי תורה. 'שטים' – שנתעסקו בדברי שטות.

דפים ה – ו (ז)

- ו. א. נדמה (= בהמה הנדמית לבהמה אחרת בשונה מיולדתה) – מה דינו לענין קדושת בכורה?
ב. טמאה שילדה כמין טהורה או להפך – מה דינה של הנולדת לענין התר אכילה?
- א. הנדמה פטור מן הבכורה, ואפילו אמו והוא שניהם מינים טהורים הקדושים בבכורה, כגון עז שילדה מין רחל ורחל שילדה מין עז. (תנא דמתני' דרש מיתור זאת מכפילת פטר חמור – עד שיהא היולד חמור והנולד חמור, ומשוה קדושת הגוף כלומר בכור בהמה טהורה, לקדושת דמים. וריה"ג דרש מבכור שור, בכור כשב, בכור עז שיהא הבכור כאמו ולא כמין אחר. ולמד קדו"ד מקדוה"ג).
וכן חמור שילדה כמין סוס – בכלל 'נדמה' הוא ואין אומרים חמור אדום הוא.

יש בו מקצת סימנים הדומים לאמו (כגון ביד, ברגל ובצמר. עתוס' ז.) – חייב (ליתנו לכהן, והיהו כבעל מום כדלעיל ג). הן בכגון עז שילדה כמין רחל, הן בפרה שילדה כמין חמור (שבשניהם קיימת קדושת בכור). ואולם חמור שילדה כמין סוס, או פרה שילדה כמין סוס, נסתפקו בגמרא לומר שאפילו יש בו מקצת סימנים כאמו – פטור. והוכיחו שחייב ודחו ההוכחה.

הרא"ש כתב שדחיה בעלמא היא. ואולם להלן בדבריו משמע שנשאר הדין בספק [ואסורים בגיזה ועבודה, אך אין צריך ליתן לכהן]. וכן מבואר ברמב"ן. וכן נפסק בשו"ע (שטו,ו). ולדעת הרמב"ם (בכורים יב,יח) חמור שילדה כמין סוס אנו נוקטים [כ'אם תמצוי לומר'] שאם יש בו מקצת סימנים הדומים לאמו – חייב.

רבי שמעון אומר: אפילו עז שילדה כמין רחל ויש בו מקצת סימנים הדומים לאמו – פטור, עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו.

נראה שפרד הבא מחמורה ואביו סוס – אינו קדוש, ואעפ"י שיש בו מקצת סימנים כאמו – שהכלאים גרע מנדמה (עפ"י חזו"א טז,יב).

ב. לדברי סתם מתניתין, הכלל הוא שהיוצא מן הטמא – טמא, והיוצא מן הטהור – טהור (אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה... – יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה ואי אתה אוכלו, טהור בן טמאה; גמל טמא הוא – הוא טמא ואין טמא הנולד מן הטהור טמא אלא טהור).

א. טהור היוצא מן הטמא, יש מי שהעלה צד להסתפק [לדעת הרמב"ם] שאין לוקים עליו כיון שאינו מפורש בתורה, אבל מסיק שנראה שלוקים (עפ"י פרי מגדים יו"ד פא במ"ז א).

ב. יש מי שכתב להסתפק שאעפ"י שטהור היוצא מן הטמא אסור באכילה, אפשר שבעצם הוא מין טהור שהולכים אחר גופו וחזותו ולא אחר אמו. ונפקא מינה להלכות שונות כגון לאיסור חלב, כתיבת ספר תורה על עורו ועוד (עפ"י תשובת יד אליהו, מובא בפ"ת עט סק"ב. וע' בצדדים השונים בקהלות יעקב ד). ויש מי שכתב שהוא כבהמה טמאה לכל דבר (עפ"י ערוך השלחן יו"ד עט,יז). [ונראה שלענין קביעת מינו של הולד הכל הולך אחר האם, גם אם נדונו כבהמה טמאה לכל דבר, שהרי אמרו להלן (יב). פרה שילדה כמין עז אין פוידים בו פטר חמור אפילו לר"א המכשיר נדמה לפדיון].

רבי שמעון (וכן רבי אליעזר ורבי יהושע – ז.) חולק וסובר שטמא הנולד מן הטהור אסור באכילה (גמל גמל שתי פעמים). היה ראשו ורובו דומה לאמו – כשר. ולדברי רבי יהושע ורבי אליעזר, אפילו דומה לאמו בדבר אחד – כשר (ז.).

א. נראה שלא אסר רבי שמעון אלא בכגון קלוט במעי פרה, אבל אם פרסותיו סדוקות, אפילו דומה בשאר דברים לגמל – מותר. ורחל שילדה כמין חזיר – נחלקו התוס' (כד. ד"ה ראה) והרא"ש (כאן) האם מודה ר"ש שמותר אם לאו (עפ"י חזו"א טז,י. ומהריט"א (שם) פרש דברי התוס' באופן אחר. וכן בחו"ב (ב,א) כתב שאין זה מדברי התוס' אלא גליון משובש שנשתרבב, שאין חילוק בין גמל לחזיר, בשניהם ר"ש אוסר).

ב. לדעת התנאים שאפילו בסיומן אחד דומה לאמו כשר, יש מפרשים: בסימן טהרה כגון מפריס פרה או מעלה גרה (ערש"י ב"ק עח:). וי"מ כגון שדומה ביד ברגל ובצמרו (עפ"י תוס' ז. וב"ק עח:).

ג. הלכה כחכמים. ואפילו יש בו כל הסימנים של טמאה או של טהורה, הכל תלוי אם יצא מהטהור או מהטמא (עפ"י רמב"ם א,ד; רא"ש; תוס' כד. יו"ד עט,ב. וכן סתמה סוגית הש"ס כד. כחכמים, לפרוש הרא"ש [צ"ב בפירוש ר"ח פלטיאל סוף שמיני]).

ד. הוא הדין בדגים וכדו' (כדמשמע במשנה ז.).

ובעופות, אפשר שאף ר' שמעון מודה שהכל נקבע אחר האם, שהרי לא נאמרו בהם סימנים בגופם אלא הכל תלוי בשמות המינים (ע' חדושים ובאורים ב,א).
ה. הלכה כחכמים שהיוצא מן הטהור טהור ואפילו סימניו כטמא לכל דבר (רמב"ם מאכלות אסורות א,ד [והראב"ד הוסיף: והוא שיהא הטמא בעדרו]). וכן הורה למעשה מהר"ם חלאוה (בתשובה סז), אודות פרה שילדה ששה חזירים, שמותרים באכילה ואין לחוש משום מראית העין משום שדבר תמוה כזה אנשים זוכרים לעולם.

דף ו

- ז. א. מנין שחלב בהמה טהורה מותר באכילה ואינו אסור משום דבר היוצא מן החי?
ב. חלב בהמה טמאה – מנין שהוא אסור באכילה?

א. מכך שאמר ישי לדוד להביא את עשרת חריצי החלב למערכה – משמע שמותר באכילה. ואבעית אימא, מכך שמשנתבח הכתוב בארץ ישראל שהיא זבת חלב ודבש משמע שהחלב מותר, שאלמלא כן לא היה משנתבח בו. ואבע"א: לכו שברו ואכלו... יין וחלב.
יש מי שחידש שבן נח שלגביו לא גילה הכתוב התר – אסור בחלב, כדין אבר מן החי שאסור בו.

ב. חלב טמאה אסור. חכמים דרשוהו מכפילות גמל – אחד לגופו ואחד לחלבו. ור' שמעון דרש מאת הגמל [שהיה עולה על הדעת להתירו שהרי התר החלב בטהורה חידוש הוא שאין בו משום איסור דם או משום דבר היוצא מן החי, וכיון שכן הוה אמינא שגם של טמאה בכלל ההתר].

א. אין לוקים על אכילת חלב טמאה שנאמר מבשרם לא תאכלו – על הבשר הוא לוקה ולא על החלב, והריהו כאוכל חצי שיעור שאסור מהתורה ואינו לוקה, אבל מכים אותו מכת מרדות (רמב"ם מאכלות אסורות ג,ו).

ובספר החינוך (קנד) כתב שלוקים (ע"ש במנ"ח אות ו ובהגהות צבא רב. וער"ן כתובות ס.).
ב. התוס' והרא"ש (ה) צדדו שאנו נוקטים לדרוש 'אתין' ואוסרים חלב טמאה מאת. ונשנה ה'גמל' מפני 'השועה'.

דף ז

- ח. האם המנויים דלהלן כשרים באכילה אם לאו?
א. בהמה שאחד ממולידיה ממין טמא.
ב. מי רגלים של מין טמא.
ג. דבש גזים וצרעים. ומה דינו ודין דבש דבורים לענין טומאת אוכלין?
ד. עור הבא כנגד פניו של חמור, בלידתו [וכן באדם – לענין טומאת נבלות]; הפרשה הדומה לביצים, של נקבת היחמור.
ה. דג טהור הבלוע בתוך דג טמא, או להפך.